

Fordypningsoppgave

VBU723 Psykososialt arbeid med barn og unge

Barn i samlivsbrudd

Katrine Iversen

Totalt antall sider inkludert forsiden: 33

Molde, 25.05.22

Obligatorisk egenerklæring/gruppeerklæring

Den enkelte student er selv ansvarlig for å sette seg inn i hva som er lovlige hjelpemidler, retningslinjer for bruk av disse og regler om kildebruk. Erklæringen skal bevisstgjøre studentene på deres ansvar og hvilke konsekvenser fusk kan medføre. Manglende erklæring fritar ikke studentene fra sitt ansvar.

<i>Du/dere fyller ut erklæringen ved å klikke i ruten til høyre for den enkelte del 1-6:</i>		
1.	Jeg/vi erklærer herved at min/vår besvarelse er mitt/vårt eget arbeid, og at jeg/vi ikke har brukt andre kilder eller har mottatt annen hjelp enn det som er nevnt i besvarelsen.	☒
2.	Jeg/vi erklærer videre at denne besvarelsen: <ul style="list-style-type: none">• ikke har vært brukt til annen eksamen ved annen avdeling/universitet/høgskole innenlands eller utenlands.• ikke refererer til andres arbeid uten at det er oppgitt.• ikke refererer til eget tidligere arbeid uten at det er oppgitt.• har alle referansene oppgitt i litteraturlisten.• ikke er en kopi, duplikat eller avskrift av andres arbeid eller besvarelse.	☒
3.	Jeg/vi er kjent med at brudd på ovennevnte er å betrakte som fusk og kan medføre annullering av eksamen og utestengelse fra universiteter og høgskoler i Norge, jf. <u>Universitets- og høgskoleloven</u> §§4-7 og 4-8 og <u>Forskrift om eksamen</u> §§16 og 36.	☒
4.	Jeg/vi er kjent med at alle innleverte oppgaver kan bli plagiatkontrollert, jf. <u>høgskolens regler og konsekvenser for fusk og plagiat</u>	☒
5.	Jeg/vi er kjent med at høgskolen vil behandle alle saker hvor det forligger mistanke om fusk etter høgskolens <u>retningslinjer for behandling av saker om fusk</u>	☒
6.	Jeg/vi har satt oss inn i regler og retningslinjer i bruk av <u>kilder og referanser på biblioteket sine nettsider</u>	☒

Personvern

Personopplysningsloven

Forskningsprosjekt som innebærer behandling av personopplysninger iht.

Personopplysningsloven skal meldes til Norsk senter for forskningsdata, NSD, for vurdering.

Har oppgaven vært vurdert av NSD?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

- Hvis nei:

Jeg/vi erklærer at oppgaven ikke omfattes av Personopplysningsloven:

Helseforskningsloven

Dersom prosjektet faller inn under Helseforskningsloven, skal det også søkes om forhåndsgodkjenning fra Regionale komiteer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk, REK, i din region.

Har oppgaven vært til behandling hos REK?

ja nei

- Hvis ja:

Referansenummer:

Publiseringsavtale

Studiepoeng: 15

Veileder: Helene Hoemsnes

Fullmakt til elektronisk publisering av oppgaven

Forfatter(ne) har opphavsrett til oppgaven. Det betyr blant annet enerett til å gjøre verket tilgjengelig for allmennheten (Åndsverkloven. §2).

Alle oppgaver som fyller kriteriene vil bli registrert og publisert i Brage HiM med forfatter(ne)s godkjenning.

Oppgaver som er unntatt offentlighet eller båndlagt vil ikke bli publisert.

Jeg/vi gir herved Høgskolen i Molde en vederlagsfri rett til å gjøre oppgaven tilgjengelig for elektronisk publisering:

ja nei

Er oppgaven båndlagt (konfidensiell)?

ja nei

(Båndleggingsavtale må fylles ut)

- Hvis ja:

Kan oppgaven publiseres når båndleggingsperioden er over?

ja nei

Dato: 25.05.22

Antall ord: 7569

Sammendrag

I Norge er det ca. 25000 barn hvert år som opplever at foreldrene flytter fra hverandre (Bufdir, 2021). Barn i samlivsbrudd mellom foreldrene påvirkes ulikt ut fra deres utvikling, evne til å forstå, foreldrenes konfliktnivå og evne til samarbeid. Bakgrunnen for denne oppgaven er tidligere studier som viser at barn som går gjennom et samlivsbrudd mellom foreldrene har flere psykososiale vansker enn de som bor hos begge foreldrene. Det har også blitt et større søkelys på barnas medvirkning i saker som angår dem. Problemstillingen i oppgaven er «Hvordan påvirkes barn av samlivsbrudd?». Teoretisk referanseramme som er brukt i denne oppgaven er samlivsbrudd, tilknytningsteori, systemteori, og barns medvirkning. Det ble gjennomført en litteraturstudie for å undersøke barnas perspektiver på samlivsbrudd. Litteratursøket ble gjennomført i Oria, PsychInfo og Medline. Artiklene som ble valgt ut; «A Qualitative Synthesis of Children's Participation in Custody Disputes» (Birnbaum & Saini, 2012), «Hva Står på Spill?» av (Strandbu & Thørnblad, 2015) og «Barn med delt bosted: som å leve i to verdener» (Johnsen, Hallström, & Litland, 2019). Fra disse artiklene og relatert til teorien ble det trukket frem kategoriene «Barnas narrativ», «endringer i familiesystemet» og «barnas rett på å si sin mening». I drøftingen diskuteres barnas uttrykk av egen opplevelse og egne behov. Barna beskriver følelser som tristhet, sorg og skyld i forbindelse med bruddet og tiden etter. Noen av barna opplever å få for mye ansvar, som kan sammenlignes med parentifisering. Det høye konfliktnivået er noe av det som preget barna mest, og kan gi langvarige konsekvenser. Barna beskriver hvordan det nye familiesystemet er slitsomt og tar tid å venne seg til. Det er også mange barn som opplever å ikke bli spurt om egen mening, lyttet til eller gitt informasjon. Barna har tydelige behov for å bli møtt av voksne som har tid til å gi dem omsorg i en vanskelig tid, denne oppgaven konkluderer med at det trengs et bedre system for å møte barnas behov.

Innhold

1.0 Innledning	1
1.1 Introduksjon og bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Problemstilling	2
1.3 Avgrensinger	2
1.3.1 Definisjon av sentrale begreper.....	2
2.0 Teoretisk Referanseramme	3
2.1 Samlivsbrudd og konsekvenser for barn	3
2.1.1 Konflikten mellom foreldrene.....	3
2.1.2 Skilsmisse og familieomforming	4
2.2 Tilknytningsteori	5
2.2.1 Indre arbeidsmodeller.....	6
2.2.2 Parentifisering	6
2.3 Systemteori.....	7
2.3.1 Systemisk kommunikasjonsteori.....	7
2.3.2 Lojalitetskonflikt.....	8
2.3.3 Familieterapi	8
2.3.4 Narrativ	8
2.4 Barns medvirkning	8
2.4.1 Barns medvirkning i forbindelse med samlivsbrudd	9
3.0 Metode	11
3.1 Litteraturstudie	11
3.2 Litteratursøk	11
3.3 Kildekritikk	12
4.0 Presentasjon av resultat/ funn relatert til problemstilling	13
4.1 Artikkel 1 «A Qualitative Synthesis of Children’s Participation in Custody Disputes» av Rachel Birnbaum og Michael Saini (Birnbaum & Saini, 2012).....	13
4.2 Artikkel 2 «Hva står på spill? -Barns deltakelse og budskap i mekling (Strandbu & Thørnblad, 2015).....	14
4.3 Artikkel 3: Barn med delt bosted: som å leve i to verdener. (Johnsen, Hallström, & Litland, 2019).....	14
5.0 Drøfting – hva uttrykker barna om egen opplevelse og egne behov?	16
5.1 Barnas narrativ	16

5.1.1	Parentifisering og dårlig samvittighet	17
5.1.2	Konflikt, samarbeid og kommunikasjon	18
5.2	Endringer i familiesystemet.....	19
5.2.1	Ny familiestruktur	19
5.2.2	Økonomi.....	20
5.3	Barnas rett på å si sin mening.....	21
5.3.1	Barnas møte med profesjonelle i forbindelse med samlivsbruddet	21
5.3.2	Barn i mekling.....	22
6.0	Avslutning.....	23
	Referanser.....	24

1.0 Innledning

I Norge er det ca. 25000 barn hvert år som opplever at foreldrene flytter fra hverandre (Bufdir, 2021). Det finnes mye forskning på samlivsbrudd hvor man har undersøkt hvordan dette har påvirket barna. Se for eksempel forskningen «parental divorce and the well-being of children» (Amato & Keith, 1991), i tillegg til norsk forskning «psykososiale konsekvenser blant barn og unge ved samlivsbrudd» (Størksen, 2006) og «Growing Up with One or Both Parents: The Effects on Physical Health and Health-Related Behavior Through Adolescence and into Early Adulthood» (Thuen, Breivik, Wold, & Ulveseter, 2015). Forskningen fra 1990-tallet (Amato & Keith, 1991) viser at et samlivsbrudd mellom foreldrene kan gi økte psykososiale utfordringer til barn. Størksen (2006) viser at dette samsvarer i Norge. De fleste studier konkluderer med at samlivsbrudd er krevende for barn, men barna har ulike opplevelser og behov. Det er også kommet frem at de som opplever psykososiale utfordringer etter et samlivsbrudd vil kunne ha disse vanskene over lang tid.

1.1 Introduksjon og bakgrunn for valg av tema

Kunnskapen om hvordan skilsmisse påvirker på barn har vært og er fortsatt mangelfull. Bakgrunnen for denne litteraturstudien er den økte risikoen for psykososiale problemer blant barn som opplever samlivsbrudd. Risikoen er relativt liten, men fordi det gjelder så mange barn er det likevel viktig å undersøke barns behov. Hensikten med studien er å sette seg inn i barnas opplevelse av samlivsbrudd ut fra barnas egne perspektiv. Kunnskap om barnas erfaringer kan bidra til å identifisere barnas behov. De som møter barna, vil dermed ha bedre forutsetninger til å være støttende og fremme barns medvirkning i prosessen. Min arbeidsplass er en barneskole, hvor jeg har et ønske om at flere skal forstå hvilke behov barna har i denne situasjonen, og sette seg inn i deres unike opplevelse. Med min systemteoretiske forutsetning har jeg en tendens til å være svak i å se det kulturpsykologiske.

1.2 Problemstilling

Følgende problemstilling er valgt: Hvordan påvirkes barn av samlivsbrudd? Valg av problemstilling tar utgangspunkt i studier som ser på barnas perspektiv i foreldrenes samlivsbrudd.

1.3 Avgrensinger

I denne oppgaven går jeg ikke på foreldrenes økonomiske og utfordringene dette kan gi for barna i et samlivsbrudd. Oppgaven går ikke inn på tema kultur og kulturforskjeller.

Forståelsen av at det kan være andre utgangspunkt ved en annen kultur, for eksempel en kollektivistisk foreldrestil eller andre forståelser rundt samlivsbrudd er ikke gått videre inn på.

Barnas alder kan ha betydning for risiko, tilnærming og mestring (Haaland, 2002, s. 90).

For å forstå barneperspektivet har jeg valgt artikler som har et utvalg fra direkte kontakt med barn. Barna som er omtalt i oppgaven har ulike forutsetninger, kommer fra ulike familier og er i ulike faser av livet. Det vil derfor variere hvilken grad de har mulighet til å forstå, og kunne påvirke sitt eget liv.

1.3.1 Definisjon av sentrale begreper

Samlivsbrudd: Begrepene skilsmisse og samlivsbrudd sidestilles, begrepene brukes om hverandre. Samlivsbrudd defineres som to som har bodd sammen hvor partene har flyttet fra hverandre. Skilsmisse defineres som oppløsning av ekteskap.

Foreldre og foresatte: Brukes om hverandre og beskriver de som har omsorgen for barna.

2.0 Teoretisk Referanseramme

2.1 Samlivsbrudd og konsekvenser for barn

Et samlivsbrudd mellom foreldre kan påvirke barna i ulik grad, Amato og Keith (1991) har forsket på dette tidlig på 1990-tallet. Forskningen viste en økning i emosjonelle vansker og atferdsproblemer hos flere av barna som opplevde at foreldrene gikk fra hverandre, sett i forhold til de som bodde med begge foreldrene. Størksen (2006) gjennomførte studier i Norge som viste de samme konsekvensene for barna. Barneombudet (2012) får hvert år hundrevis av henvendelser fra barn hvor familier er i oppløsning. Barneombudet møter også barn direkte, de forteller om foreldre i konflikt som ikke evner å se barnas ønsker og behov. Samtaler med barn med erfaringer fra samlivsbrudd har resultert i rapporten «Barnas stemme stilner i stormen». Rapporten viser at i de konfliktfylte samlivsbruddene opplever barn å være gjenstand for foreldrenes konflikt. Det er sannsynlig at det ikke er selve samlivsbruddet som gir flest konsekvenser for barn, men hva de blir utsatt for før og etter bruddet (Smith, 2021, s. 174).

2.1.1 Konflikten mellom foreldrene

Antallet barnefordelingssaker er økende i Norge (Barneombudet, 2012). De høye konfliktnivået er som preger barna mest. De kjenner på uro og uforutsigbarhet. Konflikten er også blant de viktigste årsakene til psykiske og sosiale problem blant barna (Thuen, Breivik, Wold, & Ulveseter, 2015). Foreldrene kan selv ha vansker med å ta vare på barna på grunn av forhold som utmattelse på grunn av konflikten, egne psykiske lidelser og hvordan konflikten påvirker familieklimaet. Kvello (2016, s. 55) beskriver hvordan høylytte konflikter eller avvising og ignorering kan påvirke barn mens det pågår, og i tillegg etterlate barn utrygge i familiesystemet. Høyt konfliktnivå i parforholdet kan gi høy grad av stress og påvirker livskvalitet, utviklingsmuligheter og helsen til både voksne og barn (Kvello, 2016, s. 265). En studie fra Folkeinstituttet (Nilsen, Skipstein, & Gustavson, 2012) viste sammenheng mellom selvmordsforsøk og foreldrekonflikter. Langvarig konflikt mellom foreldrene kan også føre til at barn har høyt skolefravær.

De barna som Barneombudet (2012) har vært i kontakt med påpeker at det ikke er selve handlingen, men prosessen som er det viktige. Prosessen starter med at foreldrene går fra

hverandre, men etter det er det mange faktorer som spiller inn. For barn kan et samlivsbrudd vare i mange år, og har ikke en klar start eller slutt. Foreldrene og voksne rundt blir raskere ferdige med prosessen, mens det er fremdeles en pågående prosess for barna.

2.1.2 Skilsmisse og familieomforming

I boka «Barnet i skilsmissen» beskriver Haaland (2002, s. 18) hvordan en skilsmisse og familieomforming påvirker barnets tilknytning og behov for annerkjennelse.

Endring av relasjonen mellom foreldre og barn etter skilsmisse, forstyrrer de daglige situasjonene et barn møter. Foreldre kan være preget av dårlig samvittighet, som påvirker hvordan de møter barna. En mor som raskt får et bekymret blikk når barnet forteller noe kan skremme barn fra å dele det som er vanskelig. På den måten kan barn bli mer innesluttet. Samspillet mellom barn-foreldre blir påvirket av et samlivsbrudd, foreldrene er ikke lenger i stand til «å se» barna, på grunn av sin egen krise. Foreldrene bør prøve å finne tilbake til det naturlige samspillet som fantes tidligere, og være klare over at en mulig feilutvikling, vil kunne skje.

Om voksne rundt ikke er i stand til å håndtere barns reaksjoner og følelser vil deres evne til å håndtere katastrofer hemmes (Haaland, 2002, s. 23). Om barn får aksept, tid og rom til å kunne uttrykke sine følelser, forstå og bearbeide dem vil de kunne mestre bedre. Om barnet får mulighet og trygghet til å kunne stå i sine følelser, vil det være større sjanse for at de vil lære seg bruk av mestringsstrategier. Barn kan bære på følelser lenger enn foreldrene, og de må da bli møtt på sine følelser for at de skal kunne komme seg videre.

Langvarig disharmoni i familien og anstrengende boforhold og besøksordninger kan ha betraktelig skadeeffekt på lang sikt. For å føle seg hjemme i eget hjem er det viktig med et normalt hverdagsliv, hvor man vet hvor man finner ting, ha plass for egne gjenstander og ha muligheten for å slappe av. De yngste som opplever samlivsbrudd kan ha vanskelig for å sette ord på hva som mangler, men de føler seg ikke hjemme i et av hjemmene (Skjørten, Barlindhaug, & Lidén, 2007, s. 232).

2.2 Tilknytningsteori

Mennesket er født med et behov for støtte og hjelp, ettersom spedbarnet ikke kan klare seg selv. Dette er en biologisk avhengighet for tilknytning. Vi har også et psykologisk behov for en tilknytningsperson som kan gi oss trygghet og omsorg. For å forstå de tidlige relasjonene mellom omsorgspersoner og barn, og på hvilken måte denne relasjonen har betydning senere i utviklingen, står tilknytningsteorien sentralt. Moderne tilknytningsteori er grunnlagt av psykiateren John Bowlby (1907-1990). Han forsøkte å forstå de psykologiske båndet mellom omsorgspersonen og barnet, og hva det hadde å si for barnets utvikling (Smith, 2019). Bowlby undersøkte hvordan barnet ble påvirket av atskillelse fra foreldrene sine. Trygg base er en sentral faktor i tilknytningsprosessen. Etter Bowlby publiserte sin teori, kom Ainsworth i 1973 og definerte tilknytning som «et varig og emosjonelt bånd som forener et barn med omsorgspersonen over tid og på tvers av fysisk avstand» (Smith, 2019, s. 141). Smith (2021, s. 119) beskriver moderne tilknytningsteori som først og fremst en teori om regulering. Tilknytningsatferd er handlingsmønstre hvor et individ kan oppnå eller bevare nærhet til en annen. Atferden kommer tydelig frem når individet opplever seg utrygg, sliten, har behov for trøst, oppmuntring og omsorg. Det skaper trygghet og styrker relasjonen om individet vet at tilknytningspersonen er tilgjengelig og oppmerksom på denne atferden. På samme måte skaper det utrygghet om tilknytningspersonen ikke er tilgjengelig og lydhør for atferden.

Familien skal være barnas trygge base, men etter et samlivsbrudd er den ikke det lenger. Samlivsbrudd involverer de som er nærest tilknyttet barna, og dermed kan den naturlige trygge tilknytningen bli svekket for en periode (Haaland, 2002). Barna er avhengige av de to personene som er i konflikt, og paradokset ligger i at foreldrene ofte ikke er i stand til å yte denne ekstra kjærligheten og tryggheten i forbindelse med skilsmisse. Morten Nissen beskriver at det er nesten som at foreldrene setter krav til at barna skal tilpasse seg og akseptere foreldrenes skilsmisse, og eventuelle nye parforhold, og de endringene det medfører (Haaland, 2002, s. 23). Smith (2021) beskriver hvordan et samlivsbrudd i seg selv ikke er traumatiserende. Det er langvarig familiedysharmonier, høyt konfliktnivå, anstrengende boforhold og vanskelige besøksordninger som kan ha betydelig skadeeffekt på lengre sikt.

2.2.1 Indre arbeidsmodeller

Tilknytningen barn har til andre er relasjonsspesifikk, altså den varierer mellom de ulike nære personene (Kvello, 2016, s. 86). Indre arbeidsmodell er summen av generaliserte tilknytningserfaringer. Indre arbeidsmodeller skaper en forforståelse for hvordan man forstår relasjoner og sosialt samspill, og er menneskets lærte atferd. Erfaringene barn gjør seg, vektet ulikt, og det er dermed vanskelig å beskrive hvordan indre arbeidsmodeller utvikles. Ofte vil sterke opplevelser prege den indre arbeidsmodellen mer enn de nøytrale erfaringene. Erfaringer i relasjon til foreldrene vil prege barnet sterkere enn andre relasjoner. Kvaliteten ved mor og fars bonding avgjør i betydelig grad hvilken tilknytning barnet utvikler til dem (Kvello, 2016, s. 84). Bonding handler om kapasiteten omsorgsperson har til å elske noen inderlig og ubetinget.

2.2.2 Parentifisering

Familiesystemet kan bli påvirket av konfliktene, hvor barn tar på seg roller. Parentifisering kan beskrives som barn som går inn i omsorgsroller for sine omsorgspersoner (Kvello, 2016, s. 94). Det er tre former for parentifisering: emosjonell, praktisk og bruk av barnet som maktmiddel (Barneombudet, 2012). Et eksempel på emosjonell parentifisering er barn som tar vare på mor, far eller sårbare søsken. Parentifiseringen kan gjøre skade på barnet ved at det påføres ansvar det ikke er moden for. Mødre som er deprimerte, kan påvirke barn til å utvikle en omsorgsgivende-kjærlig stil (Hygen m.fl. 2014, i (Kvello, 2016, s. 95). Parentifisering øker risikoen for å inngå i utnyttende relasjoner, både eksternaliserende og internaliserende vansker, suicidalitet, depresjon og personlighetsforstyrrelser (Kvello, 2016, s. 96).

Omtrent halvparten av bekymringsmeldinger barnevernet får inn handler om bruk av barn som maktmiddel (Kvello, 2016, s. 95). Eksempler på dette kan være å ikke betale for barnas utgifter, ikke holde seg til samværsordninger og presse barn for informasjon om den andre. Ofte ser ikke foreldrene som utfører disse handlingene hvordan det påvirker barna. Foreldre som bruker sine barn som maktmiddel for å ramme den andre, og parentifisering av emosjonell type, forbindes gjerne med desorganisert tilknytning (Kvello, 2016, s. 95).

2.3 Systemteori

Systemteorien utfordrer den lineære forståelsen med en grunnleggende forutsetning om at alt i tilværelsen står i en sammenheng (Askland & Sataøen, 2019). Et system er satt sammen av flere enheter, og selve systemet har egenskaper som er noe mer enn summen av enhetene (Reichelt & Sundet, 2019, s. 307). I systemteori er det sirkulære prosesser som er forklarende faktorer, hvor man ikke har en klar start eller slutt. Systemteorien beskriver familiens livssyklus, hvor familien går gjennom forskjellige faser som byr på påkjenninger. Et eksempel på en slik fase er familieomforming i form av et samlivsbrudd. Store konflikter kan oppstå ved at foreldrenes ulike holdninger polariseres. Reichelt og Sundet (2019, s. 307) beskriver hvordan barn er sensitive til foreldres konflikter. Konfliktene kan føre til store problemer både i oppveksten og senere i livet. Årsaken er at barna føler ansvar for å ta vare på foreldrene. Familien er et sosialt system hvor barn utvikles i samspill med andre. Mulighetene begrenses og problemer forsterkes gjennom de relasjonene som er i systemet. Familien består også av subsystemet. Søskengruppen er et eksempel på et subsystem. Innenfor subsystem er det viktig at grensene er klare nok, men ikke blir rigide. Hierarkiet i familien er en viktig ramme for optimal fungering.

2.3.1 Systemisk kommunikasjonsteori

Samspill og samhandling innebærer alltid kommunikasjon. Kommunikasjon mellom omsorgsperson og barnet er grunnleggende for barnets psykiske utvikling (Askland & Sataøen, 2019). I alle sosiale relasjoner skjer det kommunikasjon som utgjør ett eller flere mønstre. Disse mønstrene kan være både fremmende og hemmende for utviklingen av det enkelte individet. Når barn snakker med voksne vil de snakke ut fra sin egen livsverden, og sin egen forståelse av den (Askland & Sataøen, 2019, s. 44).. Handlingene, tankene og følelsene til barnet kommer frem ved hjelp av kommunikasjon. Barnet blir også mer bevisst seg selv, og kan utvide selvforståelsen gjennom samtale og samhandling med andre. Hvis foreldrene ikke evner å inntone seg kan barnets mulighet til å kommunisere og gjøre seg forstått bli hemmet (Haaland, 2002, s. 21).

2.3.2 Lojalitetskonflikt

Når foreldrene er i stor konflikt vil de undergrave den andres autoritet (Haaland, 2002, s. 21). Barna opplever de voksne som utrygge og blir i tvil om hvem de kan stole på. Dette skaper ytterligere utrygghet og vansker med å fungere i samspill med andre.

2.3.3 Familieterapi

Innenfor systemteori snakker man om familieterapi som ser på psykiske problemer som problemer mellom mennesker, ikke som problemer ved det enkelte individet (Johnsen & Torsteinsson, 2012, s. 15). Familieterapi handler om hvordan problemer kan forstås, meningen de er gitt, hvorfor de opprettholdes og hvordan de kan løses. I familieterapi blir dialogen betydningsfull for hvordan problemer kan løses. Dialogen er viktig for å definere og praktisere systemet. Måten man snakker sammen på skaper det som kan sies om verden, dette gjelder både seg selv og andre (Reichelt & Sundet, 2019, s. 320). Når man bruker ord innenfor relasjoner, får de en mening. Ved å møte voksne som kan ta imot barnets reaksjoner og sette ord på deres erfaringer, vil barnet oppleve å bli anerkjent og selvforståelsen øker (Haaland, 2002). Om en familie skal gå til familieterapi etter samlivsbrudd er det avgjørende at terapeuten kartlegger hvor barnet er i sin utvikling (Hognestad, 2018). For at situasjonen skal føles trygg for barnet må det få tilstrekkelig med informasjon og det må få mulighet til å spørre om eventuelle uklårheter.

2.3.4 Narrativ

Narrativ i familieterapeutisk sammenheng kan forstås som hvordan mennesker lager historier om seg selv og andre, og hva dette innebærer for selvoppfatning og samhandlinger (Reichelt & Sundet, 2019, s. 306). Et sentralt punkt er å kunne se hendelser og seg selv i sammenheng (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Det er avgjørende for god psykisk helse å kunne forstå en sammenhengende fortelling om oss selv. I narrativ terapi arbeider en med å rekonstruere de historiene en forteller om seg selv.

2.4 Barns medvirkning

Ifølge Kvello (2021, s. 30) defineres brukermedvirkning ulikt mellom fagpersoner, departement, og direktorater. Kvellos egen definisjon av brukermedvirkning er: «En aktiv

involvering av tjenestemottager fra og med planlegging til og med evaluering av tiltaket/tjenesteøvelsen.» (Kvello, 2021, s. 30). Betegnelsen bruker kan ha negative assosiasjoner. Det er derfor brukt andre ord for brukermedvirkning, som deltagelse, innflytelse, medvirkning eller samskaping. Videre i denne teksten vil ordet medvirkning brukes.

I boka «Samtaler med barn og ungdom» har Kvello (2021) gjennomgått forståelsen av medvirkning, og hvordan medvirkning de siste tiårene har blitt styrket. Medvirkning er en grunnleggende rettighet knyttet til det å være menneske. Man har nå flere lovverk og føringer som viser til barns medvirkning, som barnekonvensjonen, lovverk, saksbehandlingsregler, kurs/seminar, og etter- og videreutdanninger. Utfordringen i forhold til medvirkning er hvordan man får til reell medvirkning, hvor det ikke bare brukes som et honnørord. Det er de profesjonelle som må sørge for at prinsippet faktisk blir gjennomført i praksis. «Alle barn har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overenstemmelse med deres alder og utvikling. Dette kommer frem av Grunnloven §104, Barneloven §31 (Barnelova, 1981) og Barnekonvensjonen artikkel 12» (Barnekonvensjonen, 2003).

2.4.1 Barns medvirkning i forbindelse med samlivsbrudd

Barns medvirkning i forbindelse med samlivsbrudd står i et spenningsfelt mellom det å beskytte sårbare barn og respektere deres utviklingsnivå og modenhet, på den ene siden, og deres rettigheter som egne individer på den andre siden. Norge er det eneste landet i verden hvor gifte eller samboende foreldre med felles barn under 16 år må møte til en obligatorisk time på foreldrevernkontoret med mekler (ekteskapsloven § 26 og barneloven § 51). Formålet med meklingen er å komme fram til avtaler om bosted, samvær og ansvar til *barnets beste*. Barns rett til å si sin mening og bli hørt er nedfelt i artikkel 12 i Barnekonvensjonen, § 31 i lov om barn og foreldre og i § 104 i Grunnloven. Mekler plikter å informere foreldrene om barnets rett til deltagelse og foreldrenes plikt til å snakke med barnet om bruddet og hva som skal skje videre med familien (jf. Meklingsforskriftens § 2). I forbindelse med samlivsbruddet vil noen barn komme inn til mekler for en frivillig samtale hvor foreldrene går til obligatorisk mekling. I høykonflikt saker er det noen barn som må snakke med dommere (Barneombudet, 2012). Her vil barna få muligheten til å uttrykke seg om sine ønsker og vansker.

SINTEF (Haugen, Dyrstad, & Ådnanes, 2015) gjennomførte en analyse fra en intervjuundersøkelse av foreldre som har barn sammen men som ikke bor sammen. Rapporten viste at barn har liten innflytelse på avtaler som er gjort i forbindelse med samvær og bosted, og det er kun 4 prosent som blir hørt direkte av mekler (studier fra 2011, vist til av (Haugen, Dyrstad, & Ådnanes, 2015). Barneombudet (2012) skriver i sin rapport at ønsket om å bli hørt og sett var noe de aller fleste barna uttrykte.

«Den viktigste stemmen får sjelden sin rettmessige plass blant alt det praktisk og følelsesmessig kompliserte de voksne, særlig foreldrene, er opptatt av.» (Barneombudet, 2012). De profesjonelle som involveres i sakene som omhandler samlivsbrudd har et særlig ansvar for å fremme barnas stemme i egen sak. For å komme frem til en beslutning som er til barnets beste må barnet selv involveres. Selv om barnet ikke har ønsker eller preferanser, vil en samtale med barnet kunne gi refleksjoner til vurderingen av barnets beste. Kvello (2021) skriver at barn må føle seg trygge for at de skal fortelle om sine tanker og dermed kunne påvirke avgjørelser som handler om dem selv. Barnet selv er den som har størst evne til å si noe om sine egne behov og ønsker. Det er først og fremst foreldre som har ansvar for å lytte til barna sine i saker som angår dem. (Kvello, 2021). For at barn skal kunne medvirke må voksne i posisjon lytte til barn og vise interesse for det de forteller. Man skal støtte barn til å uttrykke sine meninger. De voksne reflekterer over barnas meninger, og barna får tilbakemelding på hvilken måte de har hatt innflytelse (hva og i hvilken grad).

3.0 Metode

3.1 Litteraturstudie

Oppgaven er en litteraturstudie som dekker gransking og tolkning av litteratur som finnes på et bestemt område eller om et bestemt tema (Befring, 2010). Litteraturstudiet er derfor bygd opp av kunnskap og erfaring som er gjort gjennom andres empiri og tidligere forskning. Min studie har blitt gjennomført gjennom systematiske søk i databasene til høgskolen i Moldes bibliotek «Oria» og databasene «MEDLINE» og «PSYCHinfo» i perioden desember 2021 til april 2022. Systematisering av publikasjonene er gjennomført ut fra sentrale faglige kriterier. Det er ifølge Befring (2010, s. 52) høy faglig verdi i en litteraturstudie dersom forfatteren evner å finne den mest kvalifiserte litteraturen og gjennomgå denne kritisk og begrunne sin egen vurdering av innholdet. Teksten underbygges av at forfatteren viser god kildekritikk og kildehenvisninger i teksten. Argumentasjonen skal vise ulike perspektiver som bygger opp under tekstens reliabilitet.

3.2 Litteratursøk

Det ble gjennomført systematisk søk 26.april 2022 for å finne litteratur til problemstillingen «Hvordan påvirkes barn av samlivsbrudd?». Søket ble gjennomført på Høgskolen i Moldes egen database «Oria» og databasene MEDLINE og PSYCHinfo for å inkludere internasjonal forskning.

For å identifisere nøkkelord ble det laget et PICO-skjema, skjemaet identifiserte «foreldre*», «skilsmisse*» og «samlivsbrudd*» som nøkkelord. Det ble ikke søkt på separasjon som eget nøkkelord fordi de artiklene som nevnte separasjon hadde også med ord som samlivsbrudd eller skilsmisse. For å få frem barnas erfaring ble det inkludert «barn*» som nøkkelord. For å kun få frem artikler eller forskning som hadde noe om erfaring ble det inkludert «kvalitativ*» og kun nyere forskning fra senest 2011. Dette endelige søket ga 58 resultat i Oria. Ut ifra dette resultatet ble det gjort et utvalg til to relevante forskningsartikler: «Hva Står på Spill?» av (Strandbu & Thørnblad, 2015) og «Barn med delt bosted: som å leve i to verdener» (Johnsen, Hallström, & Litland, 2019). For at artiklene skulle være relevante måtte de si noe om barnas perspektiv, eller barnas stemme i forbindelse med samlivsbruddet. Begge artiklene var skrevet av norske forfattere,

noe som får frem de norske forholdene. Det ble satt søkelys på artikler/forskning som viste barnas perspektiv, enten gjennom profesjonelle, foreldre eller barna direkte.

I databasen MEDLINE og PSYCHinfo ble søket gjennomført med følgende nøkkelord: divorce*, separation*, parental*, qualitative*. Det ble kun inkludert resultat som inneholdt informasjon om barn fra 0år-18år. Her ble det også kun inkludert resultater fra 2011. Ut i fra 60 resultat i databasen PSYCHinfo og 21 resultat fra databasen MEDLINE ble det valgt ut en syntese som omhandlet resultat fra 35 kvalitative studier: «A Qualitative Synthesis of Children's Participation in Custody Disputes» (Birnbaum & Saini, 2012).

Flere av forskningsartiklene omhandlet minoriteter og hadde andre kulturforskjeller som tema. Disse ble ikke inkluderte i min studie, da dette ville vært en større oppgave.

3.3 Kildekritikk

Ved bruk av sjekklister fra Malterud (2017, ss. 224-225) går jeg gjennom artiklene for å kvalitetssikre informasjonen som brukes. Det første punktet på sjekklisten er problemstillingen, hvor det er viktig at artiklene handler om det jeg undersøker, for at de skal kunne gi svar på problemstillingen min. Punkt to av sjekklisten handler om refleksivitet, hvor forfatterne har presentert egen forståelse som kan påvirke deres motiv, bakgrunn og antakelser. Det er også undersøkt om forfatterne har kunnskap på området rundt barn og samlivsbrudd, hvor de alle har relevant bakgrunn. Punkt tre på sjekklisten handler om metode og design, hvor kvalitative metoder er egnet i denne utforskningen fordi det ikke hadde vært mulig å få frem budskapet til barna ved bruk av kvantitativ metode. Punkt fem på Malteruds (2017) sjekklister omhandler datainnsamling og utvalg, hvor det er lett å finne utvalgsstrategi, men den er ikke tilstrekkelig begrunnet. Hallstöm, Johnsen, og Litland har et utvalg fra samme kommune, noe de ikke har forklart hvorfor. Fagfellevurderte artikler viser at artiklene er kvalitetssikret (artikkel 1 og 2). Artikkel 3 er en fagartikkel som er kvalitetssikret og godkjent av Sykepleiens fagredaktører.

4.0 Presentasjon av resultat/ funn relatert til problemstilling

Det presenteres kort tre artikler som er valgt ut fra litteratursøket som vil gi grunnlag for tema i drøftingen.

4.1 Artikkel 1 «A Qualitative Synthesis of Children's Participation in Custody Disputes» av Rachel Birnbaum og Michael Saini (Birnbaum & Saini, 2012)

Bakgrunnen for denne kvalitative syntesen var å utforske stemmene til barn i sammenheng med barnefordelingssaker de siste 20 årene. Hensikten var å systematisk hente frem kvalitative studier for å utforske barns syn og preferanser i sammenheng med avgjørelser etter separasjon og skilsmisse, og utforske om og hvordan barnas stemmer blir hørt. Kvalitative studier ble identifisert gjennom et systematisk søk ved bruk av inklusjons- og eksklusjonskriterier. En systematisk kvalitativ syntese ble utført for å hente alle mulige kvalitative studier som er utført de siste to tiårene som inkluderte barnestemmer som en del av datainnsamlingsprosedyren. En etnografisk tilnærming ble brukt for den kvalitative metasyntesen av inkluderte studier. Det var med 35 studier i syntesen, etter en prosess som fulgte noen utvalgte ekskluderingskriterier. Fra de 35 studiene fra 11 forskjellige land var det informasjon fra mer enn 1325 barn. Hensikten med studien var å svare på følgende spørsmål: (1) Hva sier barn om sine følelser og oppfatninger om deres involvering i beslutningsprosessen? og (2) om barns stemmer blir hørt i tider med foreldres separasjon og hvordan. Studiene viste at mange temaer gikk igjen i flere av de ulike studiene. De ulike temaene som ble funnet var: demografisk prosess, rettigheter, beskyttelse, kapasitet, involvering og medvirkning, tidspunkt for og metode for høring av barns stemme. Funn viser at barn generelt ønsker å være engasjerte i beslutningsprosessen om foreldrerett og samvær, selv om de ikke tar de endelige avgjørelsene.

4.2 Artikkel 2 «Hva står på spill? -Barns deltakelse og budskap i mekling (Strandbu & Thørnblad, 2015)

Strandbu og Thørnblad (2015) har forsket på hva barn synes er viktig å formidle til foreldrene og hva som står på spill for barna i forbindelse med samlivsbrudd. Barna har formidlet sitt budskap i samtale med mekler, hvor foreldrene går til obligatorisk mekling i regi av familievernet. Datagrunnlaget er basert på samtaler med 413 barn. De har deltatt i samtale med meklere som har brukt modellen «Barn i mekling» (BIM). Barnas ulike alder, konfliktnivå mellom foreldre, hva de hadde blitt forklart på forhånd og hvor kjent de var med å snakke om egne følelser og tanker gir innflytelse på samtalen med mekler. Mønsteret som kom frem fra barnesamtalene ble systematiserte ut fra prekonstruerte kategorier. De analytiske kategoriene: oppløsning, bevaring, nyorientering og sikkerhet, beskriver hvor i familieförändringsprosessen barnet retter sin oppmerksomhet. Resultater viser at barn vil delta og har ulike bidrag. Det diskuteres lojalitetskonflikt og sårbarhet og motsetningen mellom barns rett til henholdsvis deltakelse og beskyttelse. Artikkelen konkluderer med at barns inkludering ikke kan forhindres på grunnlag av potensiell sårbarhet.

4.3 Artikkel 3: Barn med delt bosted: som å leve i to verdener. (Johnsen, Hallström, & Litland, 2019)

Hallström, Johnsen, og Litland (2019) har gjennomført en studie med bakgrunn i at mange vestlige land har i de senere årene hatt økning i antall barn med delt bosted etter et samlivsbrudd. Formålet med studien var å undersøke hvordan barn opplever det å bo i to hjem og forstå hva barn trenger av støtte og oppfølging etter en separasjon. Utvalget besto av tolv gutter og jenter i alderen 10-13 år fra ulike skoler i samme kommune. Alle barna hadde hatt samtaler med helsesykepleiere i skolen hvor de hadde deltatt i skilsmissegrupper. Resultatene fra studien viste at barna opplevde at alt som hadde vært trygt og forutsigbart ble erstattet med noe ukjent og skummelt. Foreldrenes konflikter og manglende samarbeid gjorde at de opplevde at de levde i to atskilte verdener. Etter hvert som konfliktnivået gikk ned ble det mer helhet i barnas livsverden. Det var likevel hverdagslige utfordringer som preget barna. Barna fortalte om savn, dårlig samvittighet og

lojalitet til begge foreldrene. Det ble vanskelig å finne sin plass i nye familiesammensetninger. Fagutviklingen konkluderer med at disse opplevelsene og erfaringene kan påvirke barnas helse som voksne og at en større forståelse rundt barnas behov kan resultere i en bedre utvikling og fremme deres helse på en bedre måte.

5.0 Drøfting – hva uttrykker barna om egen opplevelse og egne behov?

Ut fra de tre artiklene som ble valgt ut, og resultatet av analysen har jeg kommet frem tre kategorier som kan svare på problemstillingen; «barnas narrativ», «endringer i familiesystemet» og «barnas rett på å si sin mening». Kategoriene som presenteres er ikke fullt dekkende i forhold til alt innholdet i resultatet, men har som formål å belyse de sentrale faktorene som kan beskrive barnas erfaringer, hvilke behov barna har og om de opplever medvirkning når foreldrene går fra hverandre. Flere av faktorene som barna opplever i forbindelse med et samlivsbrudd kan også skyldes andre forklaringer som kan sees fra andre perspektiv. Deres behov varierer ut ifra grad av konflikt, utvikling og modenhet, økonomi og andre ressurser.

5.1 Barnas narrativ

Barnas narrativ handler om barnas egen opplevelse. For noen er belastningen av et samlivsbrudd så stor at det går utover hverdagen. Sinne og hat, men mest tristhet er noen av mange følelser som ble aktiverte hos barna i forbindelse med bruddet. Flere ønsker å formidle til foreldrene at de trenger mer oppmerksomhet og trøst (Johnsen, Hallström, & Litland, 2019). På den ene siden kan dette forklares som at foreldrene blir for opptatt i egne følelser, på den andre siden at de ikke har overskudd til å gi den omsorgen som barna har behov for (Haaland, 2002). Det er mulig at foreldrene ikke har kapasitet til å romme barna og elske dem ubetinget, slik som bondingen krever. Om foreldrene skilles når barna er små vil dette spesielt kunne påvirke tilknytningen mellom foreldre og barn på grunn av avstanden og deres kapasitet til å gi omsorg selv om man ikke lenger er sammen. Barna kommuniserte omfattende om følelsene sine, og uttrykte sinne, tristhet, isolasjon, angst og frykt knyttet til forholdet til én forelder (Birnbaum & Saini, 2012). Noen barn ber også meklerin om å si til foreldrene at de ikke hele tiden skal spørre hvordan det går, fordi da begynner de bare å gråte (Strandbu & Thørnblad, 2015). Det kan forstås som at barna ikke har rom for egne følelser i prosessen, og har en indre arbeidsmodell hvor det er bedre å unngå de tunge følelsene. Om foreldrene også har unngått å snakke om vanskelige følelser er dette lært atferd av deres tilknytningspersoner (Smith, 2021). I litteraturen om narrativ beskrives hvordan ulike individ i samme system kan ha ulike narrativ. En kan se dette i

familier som går gjennom et samlivsbrudd hvor at det kan oppleves forskjellig for den enkelte (Reichelt & Sundet, 2019). Noen av barna var også opptatt av materielle goder, som at de fikk to rom og flere leker (Strandbu & Thørnblad, 2015). Det var også noen barn som så hvordan de kunne utnytte foreldrenes dårlige samvittighet, ved at de for eksempel fikk kjæledyr eller telefon for å lettere kunne ha kontakt med den andre forelderen.

5.1.1 Parentifisering og dårlig samvittighet

I forbindelse med samlivsbrudd er det viktig at de voksne er oppmerksomme ovenfor barna og passer på at de ikke får for mye ansvar. Svært mange av barna viser omsorg i møte med mekleren og lurer på hvordan foreldrene har det (Strandbu & Thørnblad, 2015). Haaland (2002) beskriver hvordan tilknytningen kan bli påvirket av et samlivsbrudd. De som er nærest knyttet barna er i en krise, hvor de ikke er i stand til å yte den ekstra omsorgen barna har behov for. Om barna tar på seg ansvaret for omsorgen kan det sees på som parentifisering, hvor barna tar på seg ansvar som hører foreldrene til. Samtidig beskriver Reichelt og Sundet (2019) hvordan barn er sensitive for foreldres konflikter da de føler ansvar for å ta vare på foreldrene. Dette er belastende for barna, hvor grad av modenhet kan påvirke risikoen for denne belastningen (Kvello, 2016). Parentifisering er en risikofaktor for utfordringer senere i livet (Kvello, 2016, s. 96), men det kommer an på hvor lenge barna har denne belastningen og om de har andre tilknytningspersoner som kan fungere som en trygg base.

Selv de yngste barna var i stand til å identifisere følelsene rundt sine foreldre. De bekymret seg for om foreldrene var ensomme, og ønsket at foreldrene skulle bli sammen igjen (Birnbaum & Saini, 2012). Barna kunne beskrive egen skyldfølelse eller å holde en eller begge foreldre ansvarlige for konflikten mellom de voksne. Samtidig beskriver Haaland (2002) at barn føler de får for lite oppmerksomhet og omsorg. Derimot forteller barna i kontakt med barneombudet (2012) at det er slitsomt og vanskelig å kjenne på at den ene forelderen (ofte far) blir skuffet eller lei seg om samværet ikke passer. Foreldrene er ikke i stand til å gi rom for barnas egne liv, som f.eks. fritidsaktiviteter eller å være sammen med venner. Barna opplever at foreldrene appellerer til deres dårlige samvittighet. Ut ifra tilknytningsteori kan det hevdes at den utrygge følelsen kan påvirke utviklingen, hvor de er avhengig av en trygg base. Samtidig er det viktig at barna får uttrykke sine følelser rundt bruddet og hverdagen etter, hvor det kan hindre risiko for senere vansker.

5.1.2 Konflikt, samarbeid og kommunikasjon

Tidligere studier viser at høy konflikt er det som preger barna mest i forbindelse med samlivsbrudd (Thuen, Breivik, Wold, & Ulveseter, 2015). Johnsen, Hallstrøm og Litland (2019) fant at det som hadde større påvirkning enn selve bruddet var konfliktnivået mellom foreldrene, foreldrenes evne til å samarbeide og barnets kontakt med begge foreldrene. Flere av barna ber mekleren si til foreldrene at de må slutte å krangle, og slutte å snakke stygt om hverandre (Strandbu & Thørnblad, 2015). Barna har et behov for at foreldrene samarbeider og er vennlige mot hverandre. Noen av barna uttrykte spesifikt at de ikke ville bli kranglet om. Dette samsvarer med funn der barna kjenner på uro og uforutsigbarhet på grunn av høy konflikt (Barneombudet, 2012). Ut i fra dette kan det hevdes at om konfliktnivået blir høyt og flere av partene får problemer som følge av dette vil de kunne ta nytte av familieterapi. Gjennom familieterapi vil familien kunne finne tilbake til samspillet, selv om de ikke lenger bor sammen. Terapeuten kan bidra til at relasjonene bevares og kommunikasjonen bedres (Reichelt & Sundet, 2019). Familieterapeuten vil kartlegge barnet i sin utvikling, og gi barnet informasjon om hva terapien handler om.

Mange av barna uttrykker også et sterkt håp og ønske om at foreldrene skal bli sammen igjen (Strandbu & Thørnblad, 2015). Enda flere av barna formidler at de ønsker at relasjonene skal bevares og at familien skal fortsette å gjøre ting sammen. Viktige dager og ferier blir her trukket frem. For at dette skal være mulig må foreldrene kommunisere og ha et godt samarbeid. Dette samsvarer med det barna har beskrevet til Barneombudet (2012). På den ene siden kan dette sees i sammenheng med tilknytningsatferd, og på den andre siden et ønske om å bevare relasjonene i familiesystemet. Med bakgrunn i dette kan det hevdes at barna uttrykker sitt behov for tilknytningspersonene (foreldrene) og samtidig at samspillet skal bevares.

Barna synes det er strevsomt å flytte mellom to hjem, og kunne bli misunnelige på halvsøsken som slapp å flytte (Johnsen, Hallstrøm, & Litland, 2019). På grunn av konflikt og dårlig kommunikasjon følte ofte barna at de måtte være budbringer mellom de to hjemmene. Dialogen mellom foreldre og barn er derfor påvirket av frustrasjonen over

konfliktene. Det er en bekreftelse på hvor utmattende det er å leve i foreldrenes konflikter. Barneombudet (2012) beskrev hvordan barn måtte videreformidle den ene forelderens beskjeder til den andre og hvordan de voksne ikke klarte å holde sine følelser overfor den andre inni seg. «Hvis jeg måtte videreformidle det pappa sa til mamma, så kjeftet hun på meg for det han sa.» sitat fra rapport, Jente 17 år (Barneombudet, 2012, s. 17). Dette oppleves som slitsomt og utmattende for barna, og kan påvirke deres hverdag.

5.2 Endringer i familiesystemet

Barna beskrev opplevelsen av at foreldrene gikk fra hverandre som at hele deres livsverden falt sammen (Hallstöm, Johnsen, & Litland, 2019). Dette kan sidestilles med beskrivelser i artikkelen av Strandbu og Thørnblad (2015) hvor flere av barna fortalte at det ble en oppløsning av familien. Også Haaland (2002, s. 20) forteller om hvordan et godt fungerende samspill kan påvirkes av et samlivsbrudd når det gjelder strukturering av relasjonene. Samtidig beskriver Kvello (2016, s. 55) hvordan konflikter og ignorering kan påvirke barn til å føle seg utrygge i sitt eget familiesystem. På den ene siden kan en konsekvens av dette påvirke tilknytningen mellom foreldre og barn, siden barna vil miste den fysiske nærheten til én av foreldrene. På den andre siden, om barna hadde en utrygg tilknytning til en av foreldrene før skilsmissen, kan nærheten til den som var trygg bli styrket i en slik krise.

5.2.1 Ny familiestruktur

Barna er bekymret for fremtiden og uttrykker savn (Strandbu & Thørnblad, 2015). De barna som ser den ene forelderen mindre, uttrykker at de er redd for at forelderen skal bli helt borte. Med bakgrunn i dette kan man hevde at barna har en trygg tilknytning til begge foreldrene som de ønsker å bevare. Flere av barna er opptatt av at det skal være rettferdig, hvor de ønsker å dele seg likt mellom foreldene (Strandbu & Thørnblad, 2015). I flere av samtalen mellom barna og mekler kommer det frem at barna synes synd på eller er bekymret for far. En årsak til dette kan være lojalitetskonflikt, hvor barna opplever at foreldrene undergraver hverandres autoritet (Haaland, 2002). Foreldre som er i konflikt kan ha helt ulike perspektiver og holdninger som påvirker barna. Barna kan da uttrykke ulike meninger etter hvem de er sammen med. Noen barn kommer også i en skvis mellom foreldrene hvor de ikke er i stand til å tåle stresset og velger derfor å avvise en av foreldrene (ofte den som har samværsordning) (Familievernet, Bufetat, 2020). På den ene

siden, vil dette kunne forklares som en lojalitetskonflikt, hvor det er lettere for barna å forholde deg til den ene, enn å ha dårlig samvittighet. På den andre siden, kan dette være et uttrykk for utrygg tilknytning, hvor barna ikke har behov for deres omsorg ettersom de ikke fikk det tidligere. Hverdagen til barna var ofte stressende hvor de følte på mangel på tilhørighet. Ut fra teorien om tilknytningsteori viser dette at en utrygg tilknytning kan gi mangel på en trygg base og usikkerhet senere i livet (Smith, 2019).

Barna uttrykker at de ikke vil bytte skole, de ønsker at foreldrene skal bo i nærheten av hverandre og at det er viktig å bevare vennene sine (Strandbu & Thørnblad, 2015). Med bakgrunn i dette kan man hevde at barna vil bevare sine subsystem, selv om familiesystemet endrer seg. På den ene siden beskriver barna utrygghet i forhold til ny familiesituasjon, foreldrenes nye kjæreste og evt. nye familiemedlemmer (Strandbu & Thørnblad, 2015). Også Johnsen, Hallström og Litland (2019) fant at steforeldre som flyttet for tidlig inn ga barna opplevelse av å ikke føle seg hjemme i eget hjem. På den andre siden fikk de et positivt forhold til steforeldre om de fikk tid til å bli kjent.

5.2.2 Økonomi

Foreldrenes økonomiske og materielle situasjon etter samlivsbruddet er også en av de faktorene som påvirker barna mest i forhold til selve bruddet (Johnsen, Hallström, & Litland, 2019). Barneombudet (2012) beskriver også hvordan et samlivsbrudd kan føre til store endringer økonomisk. Det er også mange barn som trekkes inn i de økonomiske diskusjonene, hvor de kan oppleve dårlig samvittighet og lojalitetskonflikter. Noen av foreldrene forteller barna hvor mye de må betale i bidrag og bruker dette som unnskyldning for hvorfor barna ikke kan få andre ting. Barna kan få skyldfølelse og bekymringer for økonomi som er belastende. Mange konflikter rundt samvær kan knyttes opp mot økonomiske uenigheter. Samtidig vil også økonomien handle om kommunikasjon og samspill, hvor en av partene vil påvirke hele systemet. Med bakgrunn i dette kan man forstå at om en av foreldrene sliter økonomisk vil dette påvirke hele familien.

5.3 Barnas rett på å si sin mening

Barneombudet (2012) har snakket med flere barn der foreldrene har kommet til enighet, men barna er ikke tilfredse med ordningen. Disse barna opplever det vanskelig og slitsomt å må ta hensyn til foreldrenes ønsker, og de vet ikke hvordan de skal ta dette opp med foreldrene. Noen er redde for foreldrenes reaksjoner og vil ikke skuffe dem. Hallström, Johnsen og Litland (2019) skriver at det er veldig få barn som får være med på å bestemme over sitt eget bosted. Likevel indikerte barna at de ønsket å bli inkluderte i prosessen angående foreldrenes planer etter samlivsbrudd i analysen av Birnbaum og Saini (2012). Barna beskrev ønsket om å delta på lik linje som andre familiemedlemmer når det gjelder diskusjoner rundt boforhold og foreldrerelasjoner. De ønsket at det skulle være en demokratisk prosess, hvor deres stemme ble hørt og tatt i betraktning. Grunnen til disse ønskene var å bli sett på som mennesker med rettigheter og få bedre informasjon om avtaler. Barna kunne beskrive sin egen tro på at fremtiden ble lysere om de fikk være med på bestemmelsene, og at det styrket deres forhold til foreldrene (Birnbaum & Saini, 2012). Det er derfor mange barn har et ønske om å bli hørt og sett, hvor Kvello (2021) beskriver at man må høre barnet selv for å komme frem til en beslutning som er til barnets beste. Spenningsfeltet mellom barnas rett på beskyttelse og rett på å bli hørt i egen sak ble diskutert i artikkelen av Birnbaum og Saini (2012). Noen av barna som snakket med mekler gjorde mekler bekymret rundt deres omsorg og ivaretagelse. Likeledes var noen av budskapene som barna kom med relaterte til aggresjon/vold, store konflikter og foreldrenes rusbruk (Strandbu & Thørnblad, 2015). Som en konsekvens av dette påpekes det viktigheten av at barn blir lyttet til i trygge omgivelser. Samtidig uttrykke flere barn at det var godt å snakke med en annen voksen enn foreldrene. Derfor forsterkes betydningen av voksne (i barnehager, skoler, fritidsaktiviteter mm.) som har tid til å være trygge voksne for barna i en sårbar tid forsterket.

5.3.1 Barnas møte med profesjonelle i forbindelse med samlivsbruddet

Hvis barna selv eller foreldrene ønsker det, vil de kunne få tilbud om samtale med helsesykepleier eller andre i skolen der de får muligheten til å snakke om det som er vanskelig. Dette er det som er utgangspunktet i forskningen av Johnsen, Hallström og Litland (2019). Samtidig viser forskningen at barna har behov for å bli møtt av varme profesjonelle som har tid til å lytte (Strandbu & Thørnblad, 2015). Dog skriver

Barneombudet (2012) at det er mangel på lovfestede tiltak for å møte barn i denne situasjonen, og sikre at de blir møtt av profesjonelle som har riktig kompetanse. Kunnskapen og kompetansen blant de som møter barna i disse situasjonene er mangelfulle. Barn som må snakke med en dommer eller en advokat forteller at de følte seg maktesløse (Birnbaum & Saini, 2012). Med bakgrunn i dette kan man hevde at Kvellos (2021) beskrivelser av voksne i posisjon ikke oppfyller kravene for å få frem barns medvirkning. For at barna skal føle seg trygge har de behov for nok informasjon rundt saken, og på hvilken måte de kan medvirke til sitt eget liv. Barna skal også få tilbakemelding på hvordan de har hatt innflytelse,

5.3.2 Barn i mekling

Det er lite forskning på barns deltakelse i mekling i norsk kontekst. Ådnanes et al (2011) i (Strandbu & Thørnblad, 2015) fant at mekler snakket direkte med barn i kun 4% av sakene. Samtidig hadde ikke mekler informert foreldrene om barns rett til å bli hørt i 38% av sakene, ikke om foreldrenes plikt til å høre barnet i 40%, og nesten halvparten av sakene ble det ikke snakket om hva foreldrene trodde barna tenkte og ønsket. Derav har ikke barn medvirkning i meklingen i store deler av sakene. Imidlertid har Strandbu og Thørnblad (2015) funnet at barn vil bli hørt i saker som gjelder dem når foreldrene går til mekling. Barn som blir gitt muligheten, selv om de ikke har snakket med mekleren før, hadde budskap som mekleren skulle bringe videre til foreldrene. Også barn som var yngre (ned til 4 år) og eldre (opp til 20 år) ønsket å være med til mekling. Med bakgrunn i dette kan man hevde at disse resultatene sammenfaller med teorien om barn og medvirkning, hvor (Kvello, 2021) og (Barneombudet, 2012) beskriver barn som gjerne vil bli hørt, men ikke gis muligheten.

6.0 Avslutning

Hensikten med denne oppgaven var å sette seg inn i barnas opplevelse av samlivsbrudd og på hvilken måte dette påvirket deres trygghet og utvikling. I denne oppgaven beskrives barnas ulike opplevelser og konsekvenser av samlivsbrudd mellom foreldrene.

Samlivsbruddet er en oppløsning av barnas livsverden og skaper stress for de fleste barn.

Barna opplever parentifisering og dårlig samvittighet, lojalitetskonflikter, konflikter som preger samarbeidet og noen positive opplevelser som flere leker og goder. De som har snakket med voksne om sine behov beskriver at de ønsker mer oppmerksomhet og trøst, men også å kunne leve videre i sin hverdag uten at alt skal handle om skilsmissen. Noen barn opplever at de blir dratt inn i økonomiske diskusjoner, noe de synes er vanskelig å håndtere. De fleste barn ønsker å kunne si sin mening, og de som får muligheten er fornøyde med det. Det er likevel mange barn som ikke har et system hvor de får snakket med voksne om sine erfaringer. Noen vil ha behov for å uttrykke seg og prøve å finne mening i sin egen historie, noen vil trenge en trygg voksen som har tid til å lytte og vise forståelse, og noen har behov for å uttrykke at foreldrene ikke viser god nok omsorg og hvor dette kan bli fanget opp. Ved å identifisere barns behov blir det lettere for myndighetene, profesjonelle og de voksne å kunne vise forståelse og møte barna. Oppfølgingen av barn og foreldres reaksjoner bør ivaretas på en sikrere måte enn i dag, for å sikre barnets behov.

Referanser

- Amato, P. R., & Keith, B. (1991). Parental Divorce and the Well-Being of Children: A Meta-Analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 43-58.
- Askland, L., & Sataøen, S. O. (2019). *Utviklingspsykologiske perspektiv på barns oppvekst*. Oslo: Gyldendal.
- Barnekonvensjonen. (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter: Vedtatt av De Forente Nasjoner den 20. november 1989, ratifisert av Norge den 8. januar 1991: Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Barnelova. (1981). Lov om barn og foreldre. (LOV-1981-04-08-7) Henta fra <https://lovdata.no/lov/1981-04-08-7>
- Barneombudet. (2012). *Barnas stemme stilner i stormen – En bedre prosess for barn som opplever samlivsbrudd*. Barneombudet, Reidar Hjermann. Hentet fra <https://www.barneombudet.no/uploads/documents/Publikasjoner/Fagrapporter/Barnas-stemme-stilner-i-stormen.pdf>
- Befring, E. (2010). *Forskningsmetode, etikk og statistikk* (2. utg.). Oslo: Det Norske Samlaget.
- Birnbaum, R., & Saini, M. (2012, 04 23). A Qualitative Synthesis of Children's Participation in Custody Disputes. *Research on Social Work Practice*, 400-409. doi:10.1177/1049731512442985
- Bufdir. (2021, Oktober 11). *Bufdir: Statistikk og analyse*. Hentet 03 28, 2022 fra Familie omsorg og relasjoner: Barn og samlivsbrudd: https://bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Oppvekst/Familie_omsorg_og_relasjoner/Barn_og_samlivsbrudd/
- Familievernet, Bufetat. (2020). *Samværsvegring*. Tønsberg: Barne- ungdoms- og familietaten region nord.
- Hallstöm, I., Johnsen, I., & Litland, A. (2019). Barn med delt bosted: som å leve i to verdener. *Sykepleien forskning*. doi:<https://doi.org/10.4220/Sykepleiens.2019.76227>
- Haugen, G. D., Dyrstad, K., & Ådnes, M. (2015). *Barns innflytelse på samværsordninger og bosted*. Trondheim: SINTEF.
- Hognestad, H. (2018). Involvering av barn: et essay om barn i voksne konflikter. *Fokus på familien*, 40-52. doi:<https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2018-01-05>
- Haaland, K. R. (2002). *Barnet i skilsmissem: et barneperspektiv på familieomforming*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johnsen, A., & Torsteinsson, V. W. (2012). *Lærebok i familierapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Johnsen, I. O., Hallström, I., & Litland, A. S. (2019). Barn med delt bosted: som å leve i to verdener. *Sykepleien*. doi:10.4220/Sykepleiens.2019.76227
- Kvello, Ø. (2016). *Barn i risiko - skadelige omsorgssituasjoner* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvello, Ø. (2021). *Samtaler med barn og ungdom*. Bergen: Fagbokforlaget.

- Malterud, K. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Nilsen, W., Skipstein, A., & Gustavson, K. (2012). *Foreldrekonflikt, samlivsbrudd og mekling: Konsekvenser for barn og unge*. Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Reichelt, S., & Sundet, R. (2019). Systemteoretisk forståelse av familier med barn. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling* (2. utg., 304-337). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skjørten, K., Barlindhaug, R., & Lidén, H. (2007). *Delt bosted for barn*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Smith, L. (2019). Tilknytning: teori og forskning. I L. M. Gulbrandsen (Red.), *Oppvekst og psykologisk utvikling* (2. utg., 139-178). Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, L. (2021). *Refleksjoner omkring barns utvikling*. Oslo: Gyldendal.
- Strandbu, A., & Thørnblad, R. (2015). Hva står på spill? Barns deltakelse og budskap i mekling. *Fokus på familien*(4), 271-291.
- Størksen, I. (2006). Psykososiale konsekvenser blant barn og ungdom ved samlivsbrudd. *Voksne for barn. I Rapporten "Barn i Norge" 2006 – årsrapport*, 35-43. Hentet fra <https://uis.brage.unit.no/uis-xmlui/handle/11250/185252>
- Thuen, F., Breivik, K., Wold, B., & Ulveseter, G. (2015). Growing Up with One or Both Parents: The Effects on Physical Health and Health-Related Behavior Through. *Journal of Divorce & Remarriage*, 451-474. doi:10.1080/10502556.2015.1058659